

Complexnummer: 528607

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Grebbelinie, Slaperdijk c.a.

Aantal complexonderdelen

3

Monumentnummers van complexonderdelen

528608, 531282, 531283

Woonplaats

Renswoude

Gemeente

Renswoude

Provincie

Utrecht

Locatie van het hoofdobject

Renswoude, tussen Werk a/d Daatselaar en camping de Batterijen

Complexomschrijving

Inleiding:

De Grebbelinie is een waterlinie van ca. 60 kilometer lengte, die gebruik maakt van de natte omstandigheden in de westelijke, laagst gelegen deel van de Gelderse Vallei. Het is een uniek voorbeeld van een aanleg van een waterlinie uit de achttiende eeuw. Doordat sindsdien geen grote ingrepen hebben plaatsgevonden in de structuur van de linie is het grootste deel van de liniewal, de keerkaden en de aarden verdedigingswerken bewaard gebleven. De Grebbelinie omvat kades, aarden forten, sluizen, kazematten, voorposten, tankgreppels, inundatievlaktes, loopgraven, bunkers etc. Omdat er steeds vanuit is gegaan dat de linie moest worden verdedigd door een tijdelijk veldleger zijn er in de Grebbelinie geen permanente onderkomens voor de militairen gebouwd.

De linie was gericht tegen een mogelijk oprukkende vijand vanuit het oosten. Door het inunderen van land konden vijandelijke troepen worden tegengehouden. De Grebbelinie moest ervoor zorgen dat dit op een gecontroleerde wijze gebeurde. Het water in het geïnundeerde gebied moest voldoende diep zijn om vijandelijke voertuigen en geschut de doorgang te beletten, maar niet zo diep dat de vijand met vaartuigen de linie zou kunnen benaderen. Op die plaatsen die te hoog lagen om geïnundeerd te kunnen worden kwamen verdedigingswerken. Bij de aanleg van de inundatiegebieden is gebruik gemaakt van de lager gelegen velden. Om het gebied zo efficiënt mogelijk onder water te kunnen zetten, was de linie van zuid naar noord verdeeld in 11 kommen. Het water werd in iedere kom opgestuwd met behulp van een keerkade die dwars op de liniekade lag.

Nadat al vanaf het einde van de 16e eeuw in dit gebied incidenteel versterkingen waren aangelegd, werd in 1744 op

voorstel van de toenmalige Directeur-Generaal van Fortificatiën B.J. de Roy een begin gemaakt met de aanleg van de aarden wal die later de Grebbeliniedijk zou worden. De wal moest het water tegenhouden, zodat de Gelderse kant van de dijk kon worden geïnunderd. Verder voorzag het plan vanwege het hoogteverschil tussen de Nederrijn en de Zuiderzee in de aanleg van keerkades of dwarsdijken die het water konden tegenhouden. Op die manier ontstond een reeks met water gevulde kommen, die als een soort traptreden steeds verder naar het noorden afdaalden. In totaal zijn er acht keerkades aangelegd om het gebied gecontroleerd onder water te kunnen zetten. In 1786 werden verdere versterkingen aangelegd.

De eerste keer dat de linie in paraatheid werd gebracht, was in 1793 toen Frankrijk Nederland de oorlog verklaarde. Het waterpeil in de Rijn was echter op dat moment te laag om de linie onder water te zetten. Doordat de opmars niet werd doorgezet hebben de Fransen de linie toen niet bereikt. Toen echter de Fransen onder generaal Pichegru eind 1794 terugkwamen kon de linie wel onder water worden gezet. Maar een strenge vorstperiode begin 1795 zorgde ervoor dat de Franse legers zonder problemen over de bevroren rivieren en inundaties konden trekken.

Uiteindelijk hebben de Fransen in 1799 de linie zijn uiteindelijke vorm gegeven. Zij besteedden veel aandacht aan de verbetering van de verdediging van de keerkaden en legden daar aarden voorposten aan. Omdat Napoleon in 1809 ten onrechte meende dat er geen gevaar meer uit het oosten dreigde, werd de Grebbelinie opgeheven als verdedigingswerk.

Pas in 1846 begon men weer het belang van de Grebbelinie voor de landsverdediging in te zien. Om de spoorlijn Utrecht - Arnhem te beschermen werd deze dwars door het fort aan de Buursteeg aangelegd. In 1860 werd bepaald dat de Grebbelinie een van de belangrijkste verdedigingslinies van ons land moest zijn. Naar aanleiding daarvan werden in de belangrijkste keerkades nieuwe damsluizen geplaatst, zodat het gebied voor de linie sneller onder water kon worden gezet. In 1866 werd het Omleidingskanaal ten oosten van Veenendaal aangelegd, waardoor de inundatietijd kon worden teruggebracht van 20 naar 12 dagen. Maar desondanks werd de Nieuwe Hollandse Waterlinie de belangrijkste verdedigingslinie, omdat de inundaties daar sneller en gemakkelijker tot stand konden worden gebracht.

Pas tijdens de mobilisatie van 1939-1940 werd de Grebbelinie, onder de naam Valleilinie, de hoofdverdedigingslinie van ons land. Doordat kort daarvoor het Valleikanaal was gegraven om de afwatering in de Gelderse Vallei te verbeteren was nu een doorlopend kanaal ontstaan tussen de Nederrijn en het IJsselmeer, dat ook dienst kon doen als tankgracht en ook betere mogelijkheden bood tot inunderen van het gebied.

Grote delen aan de oostzijde kwamen nu onder water te staan en boerderijen die in het schootsveld stonden werden afgebroken. Rond Veenendaal werden uitgestrekte loopgraven en tankgrachten gegraven en er werden 271 betonnen mitrailleurkazematten gebouwd. In maart 1940 werd de hoofdverdediging van het oostfront van de Vesting Holland verplaatst van de Nieuwe Hollandse Waterlinie naar de Grebbelinie. Dat leidde tot de aanleg van nog meer loopgraven, tankgrachten en draadversperringen, met name in de niet te inunderen gebieden tussen Woudenberg - Renswoude en Veenendaal. Op 10 mei vielen de Duitse troepen ons land binnen. Hoewel de strijd bij de Grebbeberg het meest bekend is geworden, werd er ook zwaar gevochten op andere plaatsen op de linie. De Duitsers zorgden uiteindelijk voor de laatste aanpassing van de linie in 1944. De linie kreeg nu de naam Pantherstellung. Doel van de linie was om een naar Duitsland optrekkende vijand tegen te houden en de hoofdschuitsrichting was dit keer naar het westen en zuiden. Er werden meer dan 20 kanonkazematten gebouwd, waarvan nu nog 12 bewaard zijn gebleven. In 1951 is de Grebbelinie als verdedigingslinie voorgoed opgeheven.

De coupureafsluiting in de Slaperdijk bij de doorvoering van de provinciale weg Renswoude - De Klomp (N224) was bestemd om bij het stellen van een inundatie afvloeiing van het water naar het westen te verhinderen.

Omschrijving:

In 1939 aangelegd VERDEDIGINGSWERK. De coupureafsluiting is een onderdeel van de inundatievoorzieningen van de Valleistelling. Deze bestaat uit twee betonnen wanden in de dijklichamen van de Slaperdijk verspringend aan weerszijden van de N224. De beide wanden hebben een afmeting van 6,50 x 0,30 x 0,50 meter, met in het midden 2 x 2 schotbalkspinningen. De ruimte tussen de schotbalkspinningen is 0,80 meter. De afmetingen van de schotbalkspinningen is 0,15 bij 0,06 meter. De constructie is in gewapend beton met stalen schotbalkspinningen. In verband met de hoek, waarmee de weg de Slaperdijk kruist is de afsluiting schuin en verspringend in beide dijklichamen geplaatst.

Bij de coupureafsluiting staan ten zuiden van de N224 en ten westen van de Slaperdijk twee loodsen, bestemd als opslagplaats voor schotbalken met gereedschap voor de afsluiting van de coupure.

Waardering:

De aanleg is van algemeen belang vanwege:

Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Grebbelinie, zoals deze in een periode van 200 jaar in zes fasen is aangelegd.

Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op:

a. het systeem van inundatie en accesverdediging (18de, 19de en 20ste eeuw), b. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het betreft hier een complex dat in eerste aanleg een voorbeeld is van verdedigingswerken uit de periode:

fase 6: na 1918, 'levende' veldversterking

Ensemble waarde vanwege zijn ligging binnen het systeem van de Grebbelinie in het algemeen, in het bijzonder als nog gaaf bewaarde coupure in de liniedijk tussen het Werk aan de Roode Haan en de kern van de gemeente Leusden. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang van de onderdelen van het complex. Tenslotte is hier sprake van een gave/redelijk gave relatie met het schootsveld en inundatieveld

Het complex is zeldzaam omdat het een nog vrijwel compleet bestaand voorbeeld is van een authentieke coupure in de Grebbelinie en het is als zodanig representatief (karakteristiek) voor dit type verdedigingswerken.

Het complex is goed bewaard omdat nog vrijwel alle ertoe behorende onderdelen in meer of minder herkenbare vorm en functie aanwezig zijn.

Monumentnummer*: 528608

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 24 juni 2011
Kadaster deel/nr: 82677/10

Complexnummer

528607

Complexnaam

Grebbelinie, Slaperdijk c.a.

*Woonplaats**

Renswoude

*Gemeente**

Renswoude

*Provincie**

Utrecht

Locatiennaam

Renswoude

Locatieomschrijving

tussen Werk a/d Daatselaar en camping de Batterijen

*Kadastrale gemeente**

Renswoude

*Sectie**

G

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

801

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding:

De coupureafsluiting in de Slaperdijk bij de doorvoering van de provinciale weg Renswoude - De Klomp (N224) was bestemd om bij het stellen van een inundatie in het kader van de Grebbelinie afvloeiing van het water naar het westen te verhinderen.

Omschrijving:

In 1939 aangelegd VERDEDIGINGSWERK. De coupureafsluiting is een onderdeel van de inundatievoorzieningen van de Valleistelling. Deze bestaat uit twee betonnen wanden in de dijklichamen van de Slaperdijk verspringend aan weerszijden van de N224. De beide wanden hebben een afmeting van 6,50 x 0,30 x 0,50 meter, met in het midden 2 x 2 schotbalkspinningen. De ruimte tussen de schotbalkspinningen is 0,80 meter. De afmetingen van de schotbalkspinningen is 0,15 bij 0,06 meter. De constructie is in gewapend beton met stalen schotbalkspinningen. In verband met de hoek, waarmee de weg de Slaperdijk kruist is de afsluiting schuin en verspringend in beide dijklichamen geplaatst.

Waardering:

De aanleg is van algemeen belang vanwege:

Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Grebbelinie, zoals deze in een periode van 200 jaar in zes fasen is

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aangelegd.

Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op:

a. het systeem van inundatie en accesverdediging (18de, 19de en 20ste eeuw), b. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het betreft hier een complex dat in eerste aanleg een voorbeeld is van verdedigingswerken uit de periode:

fase 6: na 1918, 'levende' veldversterking

Ensemble waarde vanwege zijn ligging binnen het systeem van de Grebbelinie in het algemeen, in het bijzonder als nog gaaf bewaarde coupure in de linedijk tussen het Werk aan de Roode Haan en de kern van de gemeente Leusden. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang van de onderdelen van het complex. Tenslotte is hier sprake van een gave/redelijk gave relatie met het schootsveld en inundatieveld

Het complex is zeldzaam omdat het een nog vrijwel compleet bestaand voorbeeld is van een authentieke coupure in de Grebbelinie en het is als zodanig representatief (karakteristiek) voor dit type verdedigingswerken.

Het complex is goed bewaard omdat nog vrijwel alle ertoe behorende onderdelen in meer of minder herkenbare vorm en functie aanwezig zijn.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Open verdedigingswerk

Functie

Stelling

Monumentnummer*: 531282

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 24 juni 2011
Kadaster deel/nr: 82703/43

Complexnummer

528607

Complexnaam

Grebbelinie, Slaperdijk c.a.

*Woonplaats**

Renswoude

*Gemeente**

Renswoude

*Provincie**

Utrecht

Locatiennaam

Renswoude

Locatieomschrijving

n.v.t.

*Kadastrale gemeente**

Renswoude

*Sectie**

G

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

304

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding:

De loods is één van beide schotbalkloodsen die waren bestemd voor opslag van de schotbalken met gereedschappen waarmee de coupureafsluiting bij de doorvoering van de provinciale weg Renswoude - De Klomp (N224) door de Slaperdijk moest worden afgesloten. Op die manier moest bij het stellen van een inundatie afvloeiing van het water naar het westen worden verhinderd. De loods ligt ongeveer 130 meter ten zuidwesten van de coupure.

Omschrijving:

In 1939 gebouwde SCHOTBALKLOODS. De loods heeft een rechthoekige plattegrond met een oppervlak van 10,5 x 4,50 meter met een hoogte van 4,50 meter. Aan de voorzijde bevindt zich een enkele deur. De constructie is van hout met een verticale beplanking van latten op een bakstenen voet met een pannengedekt zadeldak. De uitrusting bestaat uit enkele tientallen schotbalken met diverse losse gereedschappen.

Waardering:

De schotbalkloods is van algemeen belang vanwege:

Cultuurhistorische waarde door de herinneringswaarde vanwege de rol tijdens de gevechtshandelingen in 1939-1940.

Architectuurhistorische waarde in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

op de voorpostfunctie tijdens de mobilisatie en oorlogshandelingen 1939 - 1940.

Ensemble waarde vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie tot de overige onderdelen van de Grebbelinie, zoals deze in de periode tussen 1744 en 1944 fasegewijs vorm heeft gekregen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Open verdedigingswerk

Functie

Monumentnummer*: 531283

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 24 juni 2011
Kadaster deel/nr: 82703/35

Complexnummer

528607

Complexnaam

Grebbelinie, Slaperdijk c.a.

*Woonplaats**

Renswoude

*Gemeente**

Renswoude

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Arnhemseweg

*Nr**

10

*Toev.**

II

*Postcode**

3927 EE

*Woonplaats**

Renswoude

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Renswoude

*Sectie**

G

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

305

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding:

De loods is één van beide schotbalkloodsen die waren bestemd voor opslag van de schotbalken met gereedschappen waarmee de coupureafsluiting bij de doorvoering van de provinciale weg Renswoude - De Klomp (N224) door de Slaperdijk moest worden afgesloten. OO die manier moest bij het stellen van een inundatie afvloeiing van het water naar het westen worden verhinderd. De loods ligt ongeveer 130 meter ten zuidwesten van de coupure.

Omschrijving:

In 1939 aangelegde SCHOTBALKLOODS. De loods heeft een rechthoekige plattegrond met een oppervlak van 10,5 x 4,50 meter met een hoogte van 4,50 meter. Aan de voorzijde bevindt zich een enkele deur. De constructie is van hout met een verticale beplanking van latten op een bakstenen voet en een zadeldak gedekt met bitumen. De uitrusting bestaat uit enkele tientallen schotbalken met diverse losse gereedschappen.

Waardering:

De schotbalkloods is van algemeen belang vanwege:

Cultuurhistorische waarde door de herinneringswaarde vanwege de rol tijdens de gevechtshandelingen in 1939-1940.

Architectuurhistorische waarde in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

op de voorpostfunctie tijdens de mobilisatie en oorlogshandelingen 1939 - 1940.

Ensemble waarde vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie tot de overige onderdelen van de Grebbelinie, zoals deze in de periode tussen 1744 en 1944 fasegewijs vorm heeft gekregen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Open verdedigingswerk

Functie